

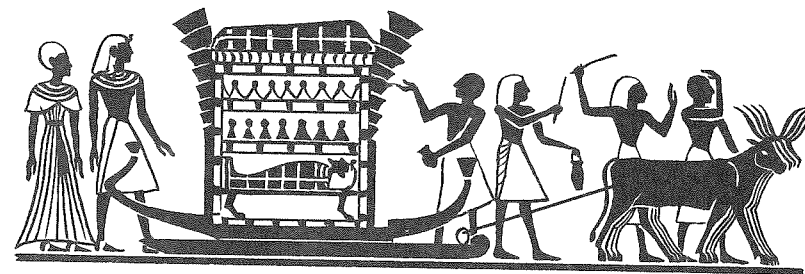
– Lehetséges, hogy most kezdődik a változás? – nézett barátjára Atot.
– Jó lenne tudni, milyen férfiú az új fáraó.

Thotmózének eszébe jutott, amit Amonemháttól hallott, hogy a papok feltételeket szabnak az új fáraónak, minthogy nem királyi anyától származott. Csak akkor ismerik el, ha őket fogja szolgálni.

– Félek, hogy a papok fáraója lesz.

De akkor az jutott eszébe, hogy hátha nem fogadja el a papok feltételeit. Ezért azt is hozzátette:

– Vagy nagyon nem fogja szeretni a papokat.

AZ ÉLET SEMMI, MINDEN A HALÁL

Hetven napon és hetven éjen át tartott a gyászszertartás. Egyiptom népe gyászolta a fáraó-jóistent, hogy elhagyta őket, és örvendezett, hogy örök boldogságba költözött isteni rokonaihoz. A lét nagy pillanata volt a temetés: a közönséges halandó is erre készült egész életében, még inkább a gazdag ember, leginkább a fényességes magasságban élő. Hiszen az élet elmúlik, de a halál örök, és az átmenetel idején – amikor a lélek elindul napnyugat felé, a testet pedig előkészítik a maradandóságra, s a szellem elkezd lebegését a bebalzsamozott múmia körül – ünnepelve vették körül a halottat. Ha közrendű volt: rokonai és ismerősei. Ha gazdag volt: rokonai, ismerősei, szolgái és ismerősei szolgái. Ha fáraó volt: az egész birodalom.

A balzsamozók megkezdték munkájukat. Áhítatos szavak kíséretében

felvágták a holttestet, kiszedték belső részeit, díszes kőkorsókba rakták, és lepecsételték. Ezek a korsók ott fognak állni a felséges múmia oldalánál. Utána a felvágott testet megtöltötték olyan balzsammal, amely az izmokat megőrzi a mulandóságtól, és összevarrták a vágást. Ezután a holttestet szódás oldattal telt kádba tették, s ott feküdt hatvan napig, miközben éjjel-nappal egymást váltva mondták mellette a papok az imádságokat.

Ez idő alatt a már előre elkészített sírboltot a Királyok Völgyében az asztalosok, lakatosok, ezüst- és aranyművesek egész hada berendezte, hogy méltó legyen a fáraó végleges lakhelyéül. Szobrászok már rég elkészítették az uralkodó halotti szobrát, ezt most odaállították a sírbolt nagytermébe, majd abban a szoborban fog pihenni a test körül lebegő szellem. A sírbolt szobáit berendezték a legdrágább bútorokkal, odatették a fáraó kedvenc fegyvereit, evőeszközeit és használati cikkeit, hogy ne érezze rosszabbul magát a sírboltban sem, mint életében. Az előcsarnokba még kedvenc vadászkocsiját is betolták.

Hatvan nap múltán az időnek immár ellenálló testet áhítatosan kiemelték a kádból, és begöngyölték tiszta vászonba, mellé raktak papirusztekercseket, amelyekre imádságszövegek voltak írva szent írásjelekkel. Ezután felöltöztették legdíszesebb hímzett kötényébe, nyakára tették legdrágább, aranyból és drágakövekből készült gallérját, fejére adták királyi jelvényekkel ékes fejkendőjét, és lábára húzták az arany sarut. Nyakába, karjára, ujjaira, lábára kerültek ékszerei is. Így tették be az aranykoporsóba, amely ember alakú volt, és magát a fáraót ábrázolta. Ezt a koporsót újabb drágaságok kíséretében betették egy második koporsóba, és a másodikat egy harmadik koporsóba. S akkor a hármas koporsót betették egy aranylemezzel borított szekrénybe, amelynek oldalát az istenek képe díszítette. A drága ládát feltették egy királyian feldíszített szánra, amely elé bikákat fogtak.

A hetvenedik napon azután megindult a temetési menet. Elöl harsonások és dobosok, nyomukban éneklő papok, valamennyi isten legfőbb papjai, Ámon főpapjának vezetésével. Közvetlenül a koporsót vivő szán előtt Ozirisz főpapja ment. A halottak istenée volt a legfőbb szó ezen a szent napon.

A koporsó után ment az utód, aki holnaptól kezdve fáraó-jóisten névre

hallgat. Nyomában a halott fáraó rokonai, feleségei, rokonainak rokonai. Utánuk a három legfőbb méltóság: a fővezér, a főkincstárnok és a főbíró. Ezek mögött vonult a negyvenkét kerületi király, akik erre a napra mind feljöttek a fővárosba búcsúzni az elment jó-istentől, és holnap köszönteni az új jó-istent. Majd az ő nyomukba léptek a fényes menetben a legmagasabb rangú katonák és a főhivatalok vezetői: a hajóhad parancsnoka, a gabonaraktárak főfelügyelője, a vízmérő hivatalok legfőbb ellenőre, a gát- és csatornaépítők főnöke, a thébai helyőrség parancsnoka és számos aranygalléros tiszt meg tisztviselő. Majd újra éneklő papok, s végül dárda- és íjas katonák feszes rendben.

Théba népe kivonult, sokan tódultak messze vidékekről is, hogy búcsúzzanak a fáraótól, mert ilyen pompát soha máskor nem lehetett látni, csak ha fáraó halt meg. Soha máskor nem lehetett így együtt látni az ország nagyjait. És csakis ilyenkor lehetett gyalog látni őket. A nagyurak, ha katonák, akkor díszes szekéren járnak; ha papok vagy tisztviselők, akkor gyaloghintón viszik őket. Most azonban csak a halott nem megy gyalog a temetkezési helyig, de még ő sem kocsin vagy gyaloghintón közeledik végső otthonához, hanem szánon, mint azok az isteni elődök, akik akkoron uralkodtak Egyiptom fölött, amikor még nem találták ki a kereket.

Thotmóze és Atot együtt állt néhány más diáktársukkal az iskola közelében, Théba főútján, és nézte a menetet. Már meg kellett volna történnie a vizsgáknak, de a halotti szertartás hetven napja alatt szünetelt minden hivatalos élet. Aton híveivel sem találkoztak azóta. Abba a sírboltba többé nem mehettek el, hiszen oda költözik a halott fáraó, és a halál kihirdetése óta szüntelenül dolgoztak benne a kézművesek, s örködték előtte a papok. Thotmóze Makitrát is ritkábban láthatta, mint szeretne volna, mert a szertartás hetven napja alatt Ámon úr házában gyakran gyűltek össze különböző papok, s ilyenkor rabszolga állott a kapu előtt, s nem engedett be látogatót.

Az iskolában már befejeződött a tanítás, nem is illett volna a szertartás napjai alatt rendes tanítást folytatni; a tanítványok éppen csak be-belátogattak, hogy elbeszélgessenek egymással meg Rámosz mesterrel a vizsgaanyagáról. Közben már megindult a Nílus áradása. A magasan fekvő és

gáttal jól védett fővárosban ez nem változtatta meg az életet, de az egész környéket és minden szántóföldet elöntött a víz, az áldott víz, amely termékenyvé teszi az országot. Nemsokára vissza is húzódik az áradás, és akkor birodalomszerte megkezdődik a mezei munka. Most azonban a falvak népe is ráért, és a környékről sok falusi is tolongott az utcákon, bámulni a temetési menetet.

Thotmóze haloványan remélte, hogy ezekben a napokban már valami féle jele lesz annak, hogy kezdődik a világ változása. Ha néha találkozhatott Makitrával, erről beszélgettek. Makitrá egyszer titokban megkérdezte Tetát is, az öreg szakács azonban türelemre intette. Valami olyasmit mondott, hogy nem kell sokáig várni, de várni kell. Ők tehát vártak.

Azt meg Amonemháltól lehetett tudni, hogy a papok már jó néhány-szor voltak a palotában, és tárgyaltak a hatalom örökösével. Amonemhát úgy tudta, hogy az ifjú Amenhotep mindig türelemmel hallgatja meg a papokat, szelíden mosolyog rájuk, de mindig másról beszél, mint amiről a papok szólni akarnak. Amonázer úrnak néha az a véleménye, hogy nem látszik okos embernek ez az Amenhotep, vagy ha az, akkor nagyon ravasz, s ezért tetteti butának magát. Márpedig közölték vele, hogy ha a papokat, elsősorban Amon papjait nem részesíti még nagyobb hatalomban, mint az apja tette, akkor a templomokban törvénytelennek fogják nyilvánítani.

Thotmóze, amikor Amonemháltól ezeket a feltételeket hallotta, olyan felháborodást érzett, mintha egyenest tőle követelnének effélét. De fékezte magát, nem mutatta indulatát, mert amióta ott volt Aton gyülekezetében, tudta, hogy óvatosnak kell lennie. Az pedig nyilvánvaló volt, hogy Amonemhát a papokkal tart. Csak Atottal mert nyíltan beszélni. Atotnak pedig az volt a véleménye, hogy ha a fáraó nem enged, akkor Théba utcáin egymást fogják ölteni az emberek. S Aton hívei nem is tehetnek egyebet, mint hogy a fáraó mellé álljanak a papok ellen.

– Most jó haszna lesz egy ilyen fegyvernek, mint amelyet kaptál a pe-lazgtól – mutatott akkor a Thotmóze nyakáról mellére függő fekete tőrre. Máskor meg elgondolkozva ilyesmit kérdezett:

– Vajon, ha a mi segítségünkkel győz a fáraó a papok ellen, mit fog

szólni, ha megtudja, hogy mi nemcsak a papokban, de az istenekben sem hiszünk? Zűrzavaros dolgok következnek most, akármi is történik.

– Megfordul a világ – így Thotmóze, s arra gondolt, hogy akkor elfoglalja hivatalát az Ezüstházban, saját otthonát építi, és odaviszi Makitrát. Menkáfer úrnak sem lehet kifogása az elköltözés ellen, ha megnősül.

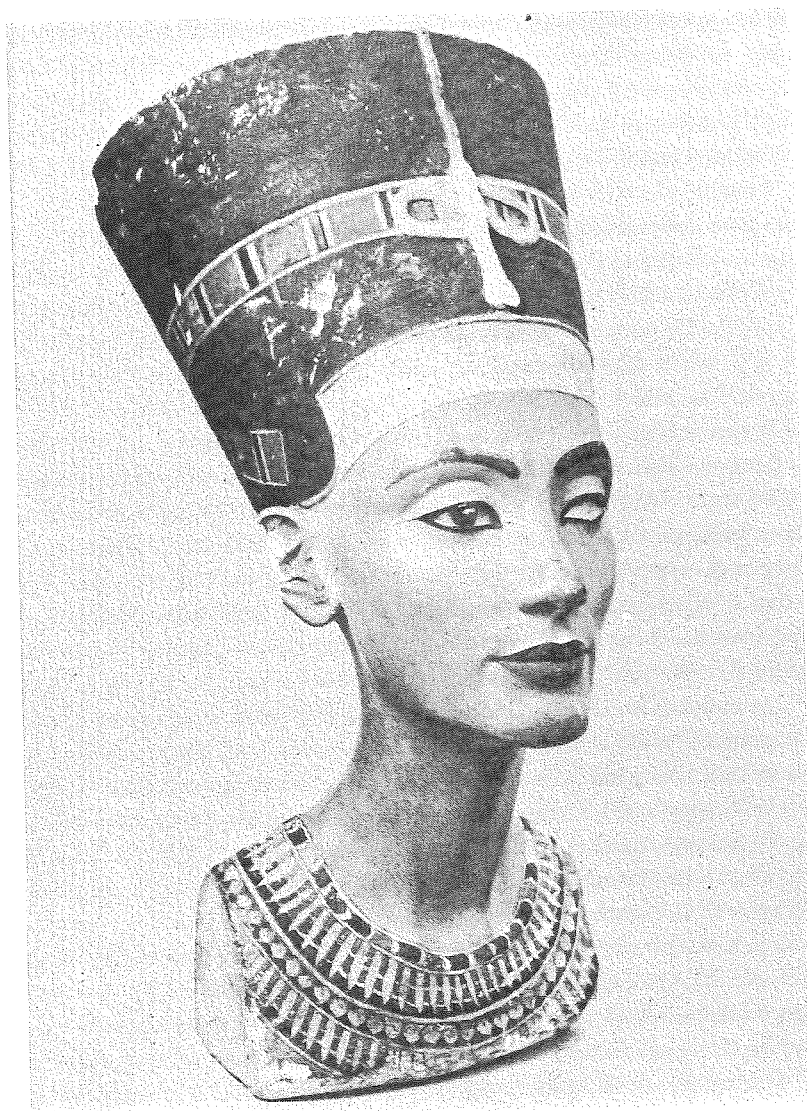
Nagyon jó lett volna az ünnepélyes halotti menetet is Makitrával nézni. De nem mutatkozhattak együtt, Amonemhát nem szabad gyanút fognia, hiszen bizonyára dédnagybátyja, a nagy tekintélyű onbéli Tutenkanubisz érdekeit nézi, és az ő számára őrzi a szépséges menyasszonyt. Amonemhát ugyan nem jött el ma a diáktársak közé, ő talán a papok háza népével áll most közelebb a temetkezés helyéhez. De az is lehet, hogy éppen őreá bízták Makitrát.

A menet zenével és énekekkel már ott vonult előttük.

Megcsodálták a szelíd bikákat, amelyek leszegett fővel húzták a nehéz terhű szánt. Bámulva néztek az aranszekerényre, amelyben hármas korporsó mélyén feküdt a halott fáraó-jóisten. De Thotmózét és bizonyos mértékig még nagyon sok nézelődőt legjobban az a fiatalember érdekelt, aki a halottas szán után egyedül ment. Hiszen ő az utód, holnaptól kezdve a fáraó-jóisten... hacsak a papok nem tiltakoznak országszerte az ellen, hogy ő üljön az atyjától örökölt legfőbb székbe.

Amenhotep herceg középtermetű, fiatal férfi volt, teste nem sovány, de arányos, arcát kisfiúnak lehetett volna mondani, arccsontja széles, szemvágása hosszúkás, homloka igen magas. Meggörnyedten ment. Nem lehetett tudni, hogy a gyász miatt-e, vagy máskor is így jár. Arcán is olyan vonások ültek, amely lehetett a halott apa siratása, de lehetett egyéb gond is. Az emberek inkább a gyásznak tulajdonították a görnyedt járást és a túl komoly arcot, hiszen az emberek legnagyobb részének fogalma sem volt arról, miféle alkudozások folynak a halotti szertartások kezdete óta a palotában. Azt pedig természetesnek vették, hogy a halott apa fia szomorú. Mert a halott fáraót nem kell siratni, az boldogabb otthonba tér... de a halott apa után sírni kell, hiszen elhagyta gyermekeit.

Thotmóze azt találgatta, hogy ezen a vonzó arcon vajon erő vagy gyengeség ül-e? És mi lesz, még ha ellent is áll a papoknak? Végül is mi

Nofertiti

mást tehetne, mint hogy a papok mellé áll? Akit mindenki jóistennek nevez, az nem tagadhatja az isteneket.

Szeme azonban most a fáraócsalád asszonyaira esett, s ott látta lehajtott fővel menni azt a szép leányt, a halott fáraó leányát, a holnap fáraó hűgát, akit személyesen megismerhetett Aton hívei között, aki nem engedte, hogy hátát meghajtsa előtte... Ott ment a többi királyi asszony között, közvetlenül Amenhotep után, előtte legelől lépett, közvetlenül férje lába nyomába, az új királyi hitves. Nevét is hallotta már: Nofertiti. S ahogy nézte, elámult, mert talán sohase látott ilyen szép asszonyt.

Ahogy nézte, egyszerre csak felkiáltott Atot, s megragadta a kezét. A barát arca sápadt volt, zömök teste megtántorodott. Alig tudta kimondani: – Ő az... Nofertiti!

Nem kellett bővebben magyaráznia, Thotmóze jól értette: Amenhotep felesége az az ismeretlen szép asszony, akibe Atot szerelmes. Barátja a holnap királyasszonyt szereti. Részvevően nézett a remegve falnak támaszkodó fiatalemberre. Ha van reménytelen szerelem – hát ez az.

Majd újra Nofertitit nézte, s akaratlanul összehasonlította a saját szerelmével. Ha őneki választania kellene, habozás nélkül a teltebb testű, macskaszemű, szélesebb orrú, szélesebb arcú Makitrát választja. De azt el kell ismerni, hogy Nofertiti hercegnő olyan szép, akihez hasonlatosát sem lehet látni, csodálatosan karcsú testével, remek formájú, tiszta homlokával, egész kicsit előreugró ajkával, magasra tornyozott hajkoronájával. És milyen szép a járása!

„Milyen vonzó emberpár!” – gondolta, ahogy a gondterhelt, meggörnyedt fiatalember nyomában emelt fővel haladó asszonyt újra megnézte. És önkéntelenül még arra is gondolt, bár egy kicsit szégyellte ezt a gondolatot, hogy túl a földi mértékkal nem is mérhető távolságon, ha egy asszonynak választania kellene két férfi között, hát bizonynyal a jó megjelenésű, szép arcú Amenhotepet választaná, és nem a kövérkés, kissé esetlen Atot.

De a királyi család elhaladt, és Atot, úgy látszik, nem is figyelt többé oda, tekintete befelé fordult. Thotmóze részvételt figyelt, de nézte a menetet is. Érdekes volt most minden. Hiszen az aranygalléros és aranysarus fővezér mellett Horemheb úr haladt el előtte. Most így gyalogosan, ru-

galmas lépteivel egészen fiatalosnak látszott, ámbár most sem lehetett megállapítani, hogy a harminchoz vagy a hatvanhoz van-e közelebb. Később megint egy ismerős arcot fedezett fel: Eje herceg ment kemény léptekkel más aranygalléros tisztek társaságában.

Majd a menet végén énekelve lépkedő papok első sorában láthatta Amonázer urat is. Nem volt főpap, hogy a menet elején haladjon, de elég magas rangú volt ahhoz, hogy a végül következők első sorában legyen a helye. És aki a menet legvégén is megy – hacsak nem kirendelt katona – sokkal, de sokkal magasabban áll, mint egy írnok. Hiszen még a katonatisztek közül is csak a legmagasabb rangúaknak van helyük a fáraó menetében. És az írnok bármily magasan is áll a szolgák, a pásztorok, a földművesek, az iparosok és a kereskedők fölött, mérhetetlenül mélyebben van, mint a gazdag Amon-papok és a főtisztek rendje. Igaz, az írkok Thot kedvencei. . . De ha igazuk van Aton híveinek, akkor Thot nem is létezik. De ha igazuk van Aton híveinek, akkor papoknak sem volna szabad létezniük.

Szerette volna ezt a gondolatmenetet elmondani Atotnak, hanem azzal most nemigen lehetett beszélni. Arca olyan gyászos volt, mintha nem is a fáraó-jóisten indult volna el a nyugati birodalomba, hanem az ő közeli, szeretett hozzátartozóját temetnék.

Mikor a menet már elhaladt előttük, s a nagy tömeg áramolva indult a nyomába, Atot az ellenkező irányba kezdett menni. Thotmóze követni akarta, de barátja néma arcmozdulattal kérte, hogy hagyja most magát. S el is tűnt az első mellékutca sarkán.

Thotmóze pedig arra gondolt, hogy bármilyen messze van tőle Makitrá, mégis viszontszerelemre lett, és mégis sokkal, de sokkal könnyebben elérhetik egymást, mint Atot valóban reménytelen szerelmét. Mert hát az ő szerelmükhöz elegendő, ha éppen egy kicsit felfordul az egész világ. S ez mégiscsak megtörténhetik. De aligha fordulhat fel úgy a világ, hogy az írkok-szobrász elérhesse a fáraó feleségét, s talán még kevésbé valószínű, hogy a gyönyörű asszony a szép arcú Amenhotep helyett a kövérkés, esetlen Atotot válassza.

Nagy részvétet érzett barátja iránt, és vigasztalódva gondolt arra, hogy az ő boldogsága mégis mennyivel közelebb van.

SENKI SEM TUD SEMMIRŐL

Másnap Thotmóze korán kelt, hogy az iskolában érdeklődjék, mikor kezdődnek már a vizsgák. Hiszen vége a gyászszertartás hetven napjának, ma vagy holnap az új fáraó-jóisten elfoglalja a legfőbb széket, és a rend újra helyreáll. És ő már nagyon szeretett volna újra jelentkezni Horemheb úr előtt; lappangott benne valami halovány reménység arra is, hogy ha már ott ül a fontos íróállvány előtt, akkor a nagyúr talán abban is segítségére lesz, hogy meglágyítsák Amonázer papi és atyai szívét. Ámbár éppen Horemheb úr mondta, hogy valóban a világnak kell megfordulnia ehhez. De akármint is van, ő már nagyon nem akar Menkáfer családjának